

Grammatikken i en autonom klasse¹

Leni Dam

Folkeskolelærer.
Pædagogisk konsulent v/ Danmarks Lærerhøjskole.

Things I do not like to do in my English lessons:

- Grammatik (8 elever)
- At lave grammatik (2 elever)
- Jeg bryder mig ikke om at lave papiropgaver (grammatik)
- Grammatik, men prøver med grammatik er OK
- Jeg synes, at grammatik er temmelig kedelig

Things I would like to become better at:

- Grammatik (6 elever)
- Lære at bruge grammatikken bedre i engelsksproget

Disse udtalelser stammer fra en 8. klasse med 17 elever, hvor grammatikundervisningen gennem årene vel har haft den plads, som den har i de fleste folkeskoleklasser: en løbende fokusering på forskellige grammatiske begreber understøttet af forskellige opgaver

blandt andet udfyldningsopgaver på lærerens initiativ. Udtalelserne peger på i hvert fald to ting: 13 ud af 17 elever har *ikke* en positiv oplevelse af grammatik og 7 ud af 17 elever ønsker at *blive bedre til* grammatik. Det vil sige, at også nogle af de elever der synes, at det at beskæftige sig med grammatik i timerne er kedeligt, mener at det *at kunne grammatik* er vigtigt.

Begrebet 'grammatik' findes altså i de unges hoveder - i dette tilfælde dog primært som et onde om end et nødvendigt onde accepteret af nogle få. Anderledes er opfattelsen af grammatik i den autonome klasse. Stillet over for spørgsmålet „*Bad things in your English lessons?*” på 8. klassetrin er et typisk svar: „*When Leni is in a bad mood!*” Fra forskellige interviews og spørgeskemaer kan man se, at gram-

matik generelt ikke opleves som værende adskilt fra det daglige arbejde med udvikling af sproget; snarere tværtimod. Grammatik opleves generelt heller ikke som noget negativt; igen snarere tværtimod. På et vist tidspunkt i engelskforløbet - især når tyskundervisningen sætter ind eller senere - giver en del af eleverne endog selv udtryk for et ønske om „*Work with grammar*” i stedet for f.eks. „*Make a play*” eller „*Make a newspaper*”, når de bliver spurgt om „*What would you like to do next?*” Så begrebet grammatik eksisterer altså også hos disse elever.

Denne artikel vil prøve at give et lille indblik i, hvordan jeg har arbejdet med grammatik i en undervisningsform, der ud over at leve op til læseplanerne som et af sine mål har, at eleverne er villige til og i stand til at tage ansvar for egen læring.

Hvordan læres grammatik?

- ✓ *Det at lære er en kreativ, konstruktiv proces mellem den viden/indsigt eleven allerede er i besiddelse af og den nye viden han/hun ønsker at tilegne sig - eller har fået til opgave at tilegne sig.²*
- ✓ *Language learning is language use.³*

Disse to principper er de overordnede udgangspunkter for sprogundervisningens planlægning, gennemførelse og evaluering i den anvendte arbejdsform.

I forbindelse med arbejdet med at lære sproget arbejdes der fra lærerens side bevidst med grammatik ud fra følgende principper:

- et sprog er også dets grammatik

(grammatikken er en del af et sprog)

- man lærer et sprogs grammatik ved at bruge sproget
- elever udvikler en intuitiv viden om grammatiske strukturer når de bruger / arbejder med sproget
- eleverne konstruerer deres egen model af fremmedsprogets struktur, opbygning, regelsæt, egenart dels ud fra deres bestående viden og kendskab til grammatik fra modersmålet og / eller andre fremmedsprog, dels ud fra deres generelle viden om sprog (universelle principper)
- læreren kan understøtte denne „konstruktion” ved hjælp af de efterfølgende metodiske forslag til arbejdet med sproget og dermed også grammatikken
- læreren kan risikere at modarbejde elevernes personlige og individuelle proces med at opbygge en grammatisk model ved generelt at introducere grammatiske regler eller mønstre, når det passer ind i det anvendte 'lærebogssystem'.

Det, at det er eleven der lærer, fratager ikke læreren et ansvar for læringsprocessen. Hvordan kan vi skabe et miljø - nogle omgivelser - hvor sprog og sprogbrug udvikles? Mine bud er:

- ☞ Læreren er ansvarlig for, at der til klassen fremskaffes et alsidigt, men ikke nødvendigvis omfangsrigt, tekstudbud såvel auditivt, som billedligt og skriftligt, der kan anvendes af eleverne på egen hånd eller i grupper efter interesser og behov. Eleverne kan meget vel inddrages i fremskaffelsen af materialerne. Tekstudbuddet skal omfatte mang-

foldigheden i sproget. Det kan være eventyr, der jo altid er skrevet i datid; instruktioner, der indeholder bydemåde. Den første sang eleverne fik i 5. klasse var „*Have you seen the Muffin man?*” - en struktur, der senere fandt anvendelse i mange dialoger i klassen.

- ☞ At vænne eleverne til fra begyndelsen af deres fremmedsprogstegnelse at anvende et naturligt, og især autentisk arbejds- og brugssprog i klassen mellem lærer og elever og mellem eleverne indbyrdes. Til at begynde med vil det formentligt næsten kun være læreren, der anvender fremmedsproget, men de vil gerne „de små”, så de kommer hurtigt med - på deres niveau. Husk: *Language learning is language use!* Med hensyn til det autentiske er det som regel læreren, der „falder i” og f.eks. stiller spørgsmål til eleverne som han/hun selv kender svarene på! Der er masser af andre muligheder for at få indøvet hv-spørgsmål f.eks.:

What are you going to do at home?

(Elevbestemt hjemmearbejde)

Why did you choose that book?

How many new words have you found for today?

Who would you like to work with - and why?

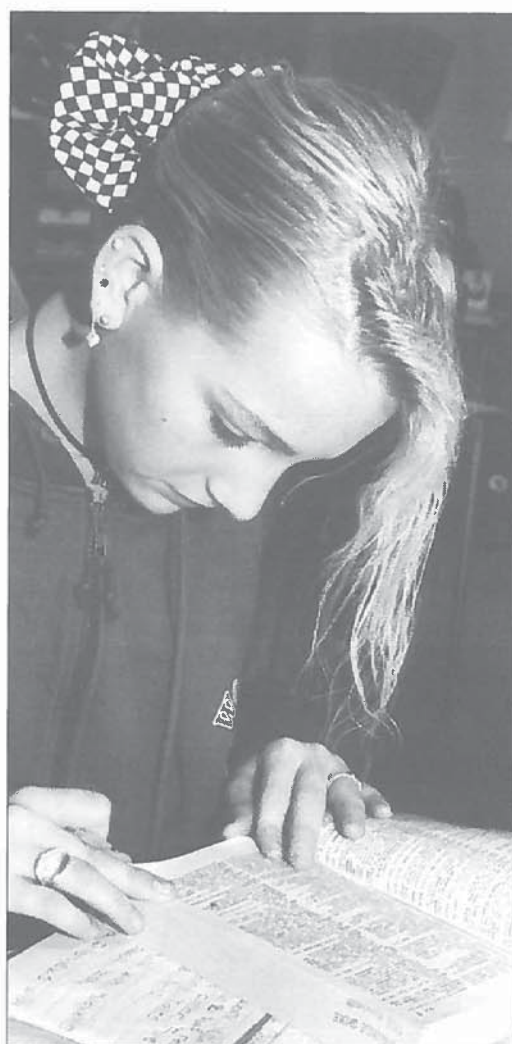
Which activity did you like best - and why?

When will you be ready for your presentation?

- ☞ At introducere og/eller støtte aktivitetstyper, der styrker og støtter den alsidige sprogbrug f.eks.: „2 minutes' talk” (small-talk og senere længere diskussioner, der styr-

ker de kommunikative færdigheder mellem eleverne to og to)

- Tekstproduktion, mundtligt såvel som skriftligt, der inddrager forskellige tekstgenrer (beskrivende, argumenterende, fortællende) f.eks. skuespil, udfærdigelse af småbøger / aviser / ungdomsblade, foredrag, m.m.
- „*Looking at language*” f.eks. indsamle og undersøge forskellige tekster og/eller teksttyper („*the language around us*”); støvsuge dem for forskellige grammatiske fænomener (ordklasser, bøjningsformer, tegnsætning, o.s.v.); omskrive dem; omforme dem: udvide dem; minimere dem.
- Individuel - og megen - læsning af

bøger / tekster, som eleverne vælger efter interesse og sværhedsgrad (opfordring til at læse forskellige genrer - ifølge læseplanerne, der er uddelt til eleverne!)

- ☞ At introducere og støtte arbejdsformer, der maksimerer elevernes brug af sproget og dermed deres bevidsthed om sprogets virkemidler og konstruktion f.eks.:
 - Arbejde i grupper
 - Ansvarlighed over for egen - og andres - læring
 - Projektarbejdsformen
 - Evaluering af eget og andres arbejde
 - Dagbogsskrivning
- ☞ At bevidstgøre eleverne om forskellige grammatiske fænomener og regler i det omfang læreren finder det rimeligt i en given situation med en given elev, dvs. i det omfang læreren fornemmer, at eleven eller gruppen af elever er modtagelig for „korrektion“ og / eller vejledning f.eks.:
 - „En *past-tense* historie“: I begyndelsen af 7. klasse havde jeg en fornemmelse af, at 'datid' var et generelt problem i klassen. Jeg lod dem derfor i grupper få en bunden opgave „Skriv en historie som begynder med *Once upon a time*. I har 20 minutter til at skrive i. Når I er færdige, skal I sætte streger under alle verberne. Finder I ud af noget specielt?“ Gruppernes 'resultater' blev skrevet på plancher og hængt op. Kommentar: Nogle af eleverne fik en fornemmelse af datid, andre ikke.
 - Individuelle korrektioner / vejledninger i forbindelse med skriftlige arbejder.

- ☞ At støtte elevinitiativer til at ville „lære grammatik“ ved f.eks.:
 - At have små grammatikbøger på materialehylden, som eleverne kan arbejde med individuelt eller i grupper
 - At have ideer til hvordan man kan arbejde med „grammatik“ (se ovenstående aktivitetstyper)

Og hvad er så elevernes oplevelse af arbejdet med grammatik? På samme måde som de blev spurgt om „Hvad er grammatik?“ blev de også spurgt om „Hvordan lærer man grammatik? Hvordan arbejder I med grammatik?“ Her følger nogle af svarene:

- *By reading and writing and talking. In general by using the language.*
- *Ved at læse og oversætte tekster, snakke og skrive.*
- *Skrive historier/oversættelser. Læse. Tale med hinanden. Lytte til bånd. Løse opgaver. Se fjernsyn. Kryds og tværs. Projektarbejde. Verber. Tale med gæster.*
- *By reading, having conversations, and looking in dictionaries!*
- *Ved at øve sig i at læse, skrive og i at sætte punktum og komma.*
- *We learn grammar when we do our projects.*
- *We don't work with grammar, but we can all do grammar.*

At lærerens interaktion i tilegnelsesfasen er vigtig fremgår af elevernes svar på spørgsmålet „Hvordan ved man, at man kan grammatik?“

- *When Leni corrects our mistakes we know what to do next time*
- *Det kan man se når man laver en prøve*
- *Ved at Leni retter os. Når vi taler engelsk med andre danskere. Skriver histo-*

rier uden fejl. Læser godt. Udtale nye ord. Se engelske film uden at se teksten og forstå det.

- *It's to read in books and understand it. It's to look at the telly and understand what they're saying without looking at the subtitles. It's to talk with an English person and understand what he/she is saying and so he/she understands you.*
- *Det kan du se hvis du får det rettet eller at du selv tjekker det ellers ved du det ikke.*

Jeg nævnte i indledningen, at nogle af eleverne på et vist tidspunkt selv ønsker at arbejde specifikt med grammatik som emne. Det skal her præciseres, at hos enkelte af vore elever i folkeskolen opstår dette ønske slet ikke - nemlig de elever, der stadig i 9. klasse kæmper en brav kamp for at kunne læse og skrive såvel på deres modersmål som på et fremmedsprog - elever for hvem udvikling af de mundtlige kommunikative færdigheder og dermed en anvendt grammatik på fremmedsproget har - og skal have - førsteprioriteten.

Typiske svar på *„Why do you want to work with grammar?“* er:

- *„Jeg vil gerne lære grammatik.“* Denne udtalelse kommer især lige når tyskundervisningen/franskundervisningen begynder. Derefter falder „interessen“ for at arbejde med specifikke grammatiske områder imidlertid hurtigt igen.
- *„Jeg skal kunne grammatik.“* Dette argument falder også i første omgang sammen med indførelsen af tysk/fransk. Senere i 8./9.klasse er argumenterne ofte: Jeg skal kunne grammatik i gymnasiet. Jeg er ikke god

til grammatik.

- *„Jeg vil gerne skabe mig et overblik over mønstre og regler i grammatik.“* Denne udtalelse kommer typisk fra de dygtigste elever, elever der ønsker at se „sammenhænge“ eller som ønsker at blive bekræftet i de strukturer som de igennem årene har opbygget.

Med hvilket resultat

I forbindelse med LAALE projektet³ har det været muligt at se nøjere på elevernes grammatiske formåen i forbindelse med deres kommunikative færdigheder.

De følgende eksempler er taget fra elevsamtalerne i slutningen af 8. klasse. Der er eksempler fra såvel svage som stærke elever. De viser, at eleverne i den anvendte arbejdsform har tilegnet sig væsentlige grammatiske strukturer - i de viste eksempler primært i forbindelse med verbernes anvendelse - uden direkte og efter en fast opbygget struktur at være blevet undervist deri. Dermed være ikke sagt, at deres sprogbrug altid er grammatisk korrekt!

Den samme elev anvender f.eks. såvel *„going to“* som datid og før-nutid korrekt i løbet af samtalen:

Helene: *„You are going to Thailand, aren't you?“*

Helene: *„Where did you live when you were in Thailand?“*

Helene: *„I've also been to Spain“*

Korrekte negationer med *„to do“*:

Lars: *„We were going to to 'what is it called?' - Well, it doesn't matter.“*

Emrah: *„I don't know what it's called.
Well, it doesn't work and I have to play
without it.“*

Datidsspørgsmål med korrekt brug af
„to do“, også i sætning hvor „to do“ er
såvel hjælpeverbum som hovedverbum:
Susan: *„What did you do with the
rabbits?“*

Anne Mette: *„What about the audience?
Did they like it?“*

Korrekt anvendelse af udvidet datid,
når det ikke er baggrund for en anden
hændelse:

Louise: *„... and Sunday I was together
with Stine. We were watching football.“*

Korrekt sekvens af tider med datid i
datidshenvisningen:

Anders: *„...he was new. I never had seen
him before.“*

Korrekt anvendelse af objekt med infi-
nitiv efter „want“

Karsten: *„... they want us to play another
number [= piece of music]“*

Lars: *„But that's the way Leni wants us to
talk.“*

Anvendelse af „question tags“:

Nanna: *„He is black, isn't he?“*

At arbejdsformen så samtidig har be-
virket, at eleverne ikke har fået et nega-
tivt forhold til engelsk grammatik, at
deres nysgerrighed og deres ønske om
at lære grammatik er styrket. Ja, så er
meget vel nået?

Afsluttende bemærkninger - næste skridt

De næste skridt i LAALE projektet vil
bl.a. være at se på den grammatiske
udvikling for den enkelte elev fra 6.
klasse til 8. klasse. Vi vil ligeledes se på,
om og i hvor høj grad eleverne er i
stand til at formulere de 'regler', som
de automatisk anvender i kommunika-
tion. Og endelig: Hvordan læres gram-
matikken?

Noter

1 For en nærmere uddybning af begrebet „den
autonome klasse“ henvises bl.a. til:

Dam, Leni: How to recognize the autonomous
classroom i: Die Neueren Sprachen, Bd. 93,
1994, nr. 5. S 503-527.

Dam, Leni: From theory to classroom practice.
Dublin; Authentik, 1995. (Learner autonomy; 3)

Dam, Leni : De ka' selv - selv de små. i:
Sprogforum, Vol. 1, 1995, nr. 3. S. 23-27.

2 Dette er inspireret af Douglas Barnes: From
Communication to Curriculum. Penquin, 1976.
Især i de senere år er denne erkendelse kommet
til udtryk i mange publikationer i forbindelse
med begrebet konstruktivisme - i Danmark
bl.a. i forbindelse med faget Natur og teknik.

3 Udtrykket er en videreudvikling af en model
- „language learning as language use“ - i
Legenhausen, L. & D. Wolff: „Der Micro-
Computer als Hilfsmittel beim Sprachlernen:
Schreiben als Gruppenaktivität.“ PRAXIS des
neusprachlichen Unterrichts; Bd. 38, 1991, nr. 4.
S. 346-356. Udtrykket er også ofte anvendt af
David Little, Trinity College, Dublin i debatter
om „Autonomous Learning“.

4 LAALE står for Language Aquisition in an
Autonomous Learning Environment. Projektet,
der gennemføres af professor Lienhard
Legenhausen, Münster universitet og Leni
Dam, DLH, har fulgt den sproglige udvikling i
klassen bl.a. ved elev-elev samtaler i slutningen
af 6. og 8. klasse, hvorfra eksemplerne er taget.